

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

«ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ»

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Τετάρτη, 9 Φεβρουαρίου 2005
Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την Τετάρτη, 9 Φεβρουαρίου 2005, και με αφορμή τον εορτασμό για τα δέκα χρόνια της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής στην Ελλάδα (Ο.Κ.Ε.), πραγματοποιήθηκε Ανοικτή Εκδήλωση με θέμα «**Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και η Κοινωνία των Πολιτών**», στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Στην εκδήλωση, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος κ. **Κωνσταντίνος Καραμανλής** απηύθυνε χαιρετισμό και εξήρε τον καθοριστικό ρόλο του Συντάγματος της Ευρώπης στην πορεία για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Ο Πρόεδρος της Ο.Κ.Ε. κ. **Νικόλαος Αναλυτής** αναφέρθηκε στη σημασία του Συντάγματος της Ευρώπης για τους πολίτες της, για το μέλλον της Ένωσης και την αναγκαιότητα της ενημέρωσης της κοινωνίας.

Στη συνέχεια, η Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κα **Άννα Ψαρούδα - Μπενάκη** ανέπτυξε το θέμα «**Ο ρόλος των Εθνικών Κοινοβουλίων στη νέα Συνταγματική Τάξη της Ευρώπης**». Ο Υπουργός Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης κ. **Προκόπιος Παυλόπουλος** ανέπτυξε το θέμα «**Η σημασία της Συνταγματικής Ευθύνης στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση**». Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και πρώην Πρόεδρος της Ο.Κ.Ε. κ. **Βασίλειος Σκουρής** ανέπτυξε το θέμα «**Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**». Τέλος, ο Βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. κ. **Ευάγγελος Βενιζέλος** ανέπτυξε το θέμα «**Από το διάχυτο στο ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα - Μια αλλαγή πολύ μεγαλύτερη απ' ό τι φαίνεται**».

Επίσης, οι πρώην Πρόεδροι της Ο.Κ.Ε. κ.κ. **Ιωάννης Κουκιάδης** και **Ανδρέας Κιντής**, και ο πρώην Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών κ. **Γιάννος Παπαντωνίου**, απηύθησαν χαιρετισμό και αναφέρθηκαν στο έργο της Ο.Κ.Ε.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

- 18:00 - 18:30 Προσέλευση - Εγγραφές
- 18:30 - 19:00 Ομιλία του **κ. Κωνσταντίνου Καραμανλή**, *Πρωθυπουργού της Ελλάδος*
- Χαιρετισμοί
Χαιρετισμός **κ. Νικολάου Αναλυτή**, *Προέδρου της Ο.Κ.Ε.*
Χαιρετισμός **καθ. Ιωάννη Κουκιάδη**, *πρώην Προέδρου της Ο.Κ.Ε.*
Χαιρετισμός **καθ. Ανδρέα Κιντή**, *τ. Προέδρου της Ο.Κ.Ε.*
Χαιρετισμός **κ. Γιάννου Παπαντωνίου**, *πρώην Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών*
- 19:00 - 19:15 Εισήγηση της **κας Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη**, *Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων* με θέμα **«Ο ρόλος των Εθνικών Κοινοβουλίων στη νέα Συνταγματική Τάξη της Ευρώπης»**
- 19:15 - 19:30 Εισήγηση του **καθ. Προκόπη Παυλόπουλου**, *Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης* με θέμα **«Η σημασία της Συνταγματικής Ευθύνης στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση»**
- 19:30 - 19:45 Εισήγηση του **καθ. Βασιλείου Σκουρή**, *Προέδρου του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και πρώην Προέδρου της Ο.Κ.Ε.* με θέμα **«Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»**
- 19:45 - 20:00 Εισήγηση του **καθ. Ευάγγελου Βενιζέλου**, *Βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ.* με θέμα **«Από το διάχυτο στο ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα - Μια αλλαγή πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι φαίνεται»**

Ο κ. Κωνσταντίνος Καραμανλής, Πρωθυπουργός της Ελλάδος, και το Προεδρείο της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Ο.Κ.Ε.).

Αριστερά η κα Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη, Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων. Δεξιά ο καθ. Προκόπης Παυλόπουλος, Υπουργός Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Αριστερά ο καθ. Βασίλειος Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και πρώην Πρόεδρος της Ο.Κ.Ε. Δεξιά ο καθ. Ευάγγελος Βενιζέλος, Βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Ομιλία του κ. Κωσταντίνου Καραμανλή, Πρωθυπουργού της Ελλάδος

Κυρίες και κύριοι,

Θέλω, πριν απ' όλα, να συγχαρώ την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, για το μεγάλο έργο που επιτελεί, σε θεσμικό και πρακτικό επίπεδο. Για την προώθηση του κοινωνικού διαλόγου και την ανάληψη δράσεων προσανατολισμένων στην οικονομική ανάπτυξη και τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Για τη συμβολή της, τόσο στις πολιτικές βελτίωσης της ποιότητας ζωής, όσο και στην άνοδο της ποιότητας της Δημοκρατίας μας. Θέλω ιδιαίτερα να συγχαρώ την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για τη σημερινή εκδήλωση, που στόχο έχει να αναδείξει το ρόλο και τη σημασία του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, στην πορεία της Ευρώπης, της Χώρας μας, της κοινωνίας μας, του κάθε πολίτη. Ιδίως, μάλιστα, μετά την πρόσφατη σημαντική διεύρυνση της Ευρώπης.

Κυρίες και κύριοι,

Όπως όλοι γνωρίζουμε, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα είναι προσαρμοσμένο στην ιδιομορφία του όλου εγχειρήματος. Ίσως να μην είναι το μεγάλο άλμα προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και να μην δίνει άμεσες λύσεις σε όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, στη μεγάλη και, πολλές φορές, επίπονη προσπάθεια για την ολοκλήρωσή της. Σίγουρα, όμως, η Συνταγματική Συνθήκη που υπογράψαμε στη Ρώμη, τον περασμένο Οκτώβριο, είναι ένα ιστορικό, ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα, στο δρόμο του κοινού ευρωπαϊκού μέλλοντος. Η θέσπιση και κυρίως η συνεπής εφαρμογή του πρώτου Ευρωπαϊκού Συντάγματος, πρόκειται να αποτελέσει, πέρα από κάθε αμφιβολία, ένα κρίσιμο και (σε πολλούς τομείς) καθοριστικό βήμα στην πορεία για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

- Είναι, πρώτ' απ' όλα, περισσότερο από βέβαιο ότι η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος πρόκειται να συμβάλει στη σταδιακή μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος, που παρατηρείται, σήμερα, στη λειτουργία των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Όλοι άλλωστε γνωρίζουμε ότι το σημερινό δημοκρατικό έλλειμμα έχει στοιχίσει και στοιχίζει, τόσο στη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και στην εικόνα και το ρόλο της στη διεθνή σκηνή. Σε κρίσιμες στιγμές του πρόσφατου παρελθόντος, το έλλειμμα

αυτό δεν επέτρεψε στην Ένωση να πάρει έγκαιρα τις αποφάσεις που επέβαλλαν οι καιροί και οι προσδοκίες των πολιτών της.

- Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα καθιερώνει τη νομική προσωπικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπυκνώνει, αλλά και βελτιώνει τα θεσμικά θεμέλιά της. Τονώνει τους θεσμικούς και πολιτικούς αρμούς της. Είναι ο συνδετικός κρίκος που χρειάζονται οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, ώστε να λειτουργούν χωρίς κραδασμούς, με αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα. Σε τελική ανάλυση, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα πρόκειται (σύμφωνα με το γράμμα, αλλά και πρωτίστως με το πνεύμα του) να αποτελέσει την αναγκαία και σταθερή βάση, για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης Ευρωπαϊκής Πολιτείας.
- Μείζονος σημασίας είναι το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα μπορεί και πρόκειται να συμβάλει στην ανάδειξη του ευρωπαίου πολίτη, ως μέλους ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Πρόκειται, δηλαδή, να ενισχύσει σημαντικά την κοινωνία των ενεργών πολιτών. Και αυτό μέσα από παράλληλους δρόμους: Μέσα από τις προβλεπόμενες διαδικασίες για την ενεργό συμμετοχή του ευρωπαίου πολίτη στα ευρωπαϊκά δρώμενα. Αλλά και μέσα από τον καθολικό σεβασμό των θεμελιωδών (των ατομικών και κοινωνικών) Δικαιωμάτων, που κατοχυρώνει. Η αλήθεια είναι ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα θεσπίζει σημαντικές εγγυήσεις, για την ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Και αυτό σημαίνει πολλά, για κάθε ευρωπαίο πολίτη. Γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση που θέλουμε είναι προορισμένη να γίνεται περισσότερο πολιτική, περισσότερο δημοκρατική, περισσότερο κοινωνική. Αλλά και γιατί ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, (ιδίως μέσα από τις ελληνικές ρίζες του) ήταν, είναι και πρέπει να παραμείνει πολιτισμός ανθρωποκεντρικός. Πολιτισμός προσανατολισμένος στην προστασία της αξίας του ανθρώπου και, συνακόλουθα, της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

- Ιδιαίτερα σημαντικό, για τη Χώρα μας, είναι το γεγονός ότι ενισχύεται η συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια, μεταξύ των άλλων, με τη ρήτρα αλληλεγγύης.

- Μεγάλη σημασία έχει και το γεγονός ότι, στις υποστηρικτικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περιλαμβάνεται ο Τουρισμός και η πρόβλεψη δράσεων για την ενίσχυσή του.

- Όπως επίσης και το γεγονός ότι στην εφαρμογή ειδικών μέτρων, και ειδικών πολιτικών, για την ανάπτυξή τους, υπάγονται, όχι μόνο ορισμένες, αλλά όλες οι νησιωτικές, οι συνοριακές και οι ορεινές περιοχές.

Κυρίες και κύριοι,

Η Χώρα μας, στην πρωτοπορία για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, πρόκειται σύντομα (συντομότερα από πολλές άλλες χώρες) να κυρώσει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, δια της Βουλής (σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 3 του Συντάγματός μας). Απόφασή μας είναι να προχωρήσουμε στην κύρωση σύμφωνα με τη συνταγματική πρακτική, που έχουμε ακολουθήσει όλα τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό, άλλωστε, υπαγορεύεται και από τη σχετική ερμηνευτική δήλωση (που

προστέθηκε κατά την πρόσφατη Συνταγματική αναθεώρηση) σύμφωνα με την οποία, το άρθρο αυτό, «το άρθρο 28, αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης».

Κυρίες και κύριοι,

Ο διάλογος που ανοίγει σήμερα, με πρωτοβουλία της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής Ελλάδος, όπως και ο διάλογος που πρόκειται να ακολουθήσει ενόψει της συζήτησης στη Βουλή, είναι μια ακόμη ευκαιρία να στείλουμε παντού το μήνυμα ότι η Ελλάδα θέλει και μπορεί να βρίσκεται στην ευρωπαϊκή πρωτοπορία. Είναι διάλογος για το σήμερα και το αύριο της Πατρίδας μας, στη νέα μεγάλη Ευρώπη. Διάλογος στον οποίο είναι ανάγκη να συμμετέχουμε όλοι. Γιατί η Ευρώπη αφορά όλες τις Ελληνίδες και όλους τους Έλληνες. Αφορά το παρόν και το μέλλον μας. Αφορά το νέο ελληνικό όραμα στον 21ο αιώνα. Αφορά το όραμά μας για μια δυναμική και ανταγωνιστική Ελλάδα, στην καρδιά της Ευρώπης. Μια Ελλάδα με ισχυρούς Έλληνες. Με ασφάλεια και ευημερία για όλους.

Για όλους αυτούς τους λόγους θέλω, για μια ακόμη φορά, να σας ευχαριστήσω και να σας συγχαρώ για την πρωτοβουλία σας.

Σας ευχαριστώ.

Χαιρετισμός κ. Νικολάου Αναλυτή, Προέδρου της Ο.Κ.Ε.

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε της Κυβερνήσεως,
Κύριε Πρόεδρε του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου,
Κυρία Πρόεδρε της Βουλής,
Κύριοι Υπουργοί και βουλευτές,
Αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι,

Είναι για μένα ιδιαίτερη τιμή να σας καλωσορίσω σε αυτή την εκδήλωση που γίνεται με την ευκαιρία της συμπλήρωσης δέκα χρόνων από την ίδρυση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής. Όπως γνωρίζετε, ο ιδρυτικός νόμος της Ο.Κ.Ε. δημοσιεύθηκε μεν τον Αύγουστο του 1994, αλλά η Ο.Κ.Ε. άρχισε να λειτουργεί το 1995.

Δεν είναι στην πρόθεσή μου να προβώ σε απολογισμό του έργου της Ο.Κ.Ε. κι αυτό γιατί πιστεύω ότι οι απολογισμοί δεν πρέπει να γίνονται σε επετειακές εκδηλώσεις, όπου κινδυνεύουν να πάρουν ένα πανηγυρικό και εν τέλει ανώφελο χαρακτήρα. Οι απολογισμοί μπορούν και πρέπει να γίνονται στα αρμόδια όργανα, τα οποία και είναι σε θέση να αναλύσουν τα θετικά και τα αρνητικά σημεία μιας πορείας και να προχωρήσουν σε μία δημιουργική σύνθεση.

Είναι φανερό, όμως, ότι η παρουσία τόσων υψηλών προσκεκλημένων στη σημερινή μας εκδήλωση δείχνει έμπρακτα την ευρύτατη αναγνώριση που έχει κατακτήσει η Ο.Κ.Ε. στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου μας.

Ιδιαίτερα η παρουσία σας, κύριε Πρωθυπουργέ, πιστεύω ότι υποδηλώνει αφενός τη σημασία που αποδίδετε στο θεσμό και αφετέρου φανερώνει ότι έχει πλέον καταστεί κοινή συνείδηση στην ελληνική κοινωνία η ανάγκη του κοινωνικού διαλόγου και της ευρύτερης κοινωνικής συναίνεσης πάνω στα μεγάλα οικονομικά και κοινωνικά θέματα που απασχολούν τη χώρα μας και την Ευρώπη. Και, ίσως, δείχνει ότι η Κοινωνική Συνοχή είναι όχι μόνον στόχος της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, αλλά και απαραίτητη προϋπόθεση, αναγκαίος όρος, στα πλαίσια αυτού που ονομάζουμε Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο.

Εκλεκτοί προσκεκλημένοι και αγαπητοί φίλοι,

Σε μία τέτοια εκδήλωση είναι φυσικό να στρέφεται ο νους μας σε αυτούς που συνέβαλαν κατά τα χρόνια αυτά να φθάσουμε εδώ που φθάσαμε. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην πορεία αυτή συντέλεσαν πολλοί άνθρωποι εντός και εκτός της Ο.Κ.Ε., και πολλοί από αυτούς είναι σήμερα μαζί μας. Θα αποφύγω τις πολλές ονομαστικές αναφορές γιατί πάντα ενέχουν τον κίνδυνο παράλειψης προσώπων που δεν θα έπρεπε να παραλειφθούν. Επιτρέψτε μου, όμως, να αναφερθώ ονομαστικά σε κάποιον που δεν είναι πια κοντά μας, το **Γιώργο Γεννηματά** που ήταν ο πολιτικός που πίστεψε σε αυτό το θεσμό και ξεκίνησε τη διαδικασία νομοθέτησής του. Δεν μπορώ, επίσης, να μην αναφερθώ στον κ. **Γιάννο Παπαντωνίου**, ο οποίος ως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας προώθησε τη νομοθετική ολοκλήρωση, και βέβαια, στους πρώην Προέδρους της Ο.Κ.Ε. κ.κ. **Κουκιάδη, Σκουρή και Κιντή**, οι οποίοι με το κύρος, την εμπειρία και τις άοκνες προσπάθειές τους συνέβαλαν τα μέγιστα στο να δημιουργηθεί και να αναπτυχθεί αυτός ο νέος θεσμός.

Ερχόμενος στο θέμα της σημερινής μας εκδήλωσης, θα ήθελα να τονίσω ότι δεν δυσκολευθήκαμε ιδιαίτερα στο να καταλήξουμε σε αυτό που ονομάζουμε Σύνταγμα της Ευρώπης.

Θέλαμε να ξεφύγουμε από τα πολυσυζητημένα, και εντός της Ο.Κ.Ε. και εκτός της Ο.Κ.Ε., θέματα που αφορούν στην ανεργία, τις εργασιακές σχέσεις, τα δημοσιονομικά προβλήματα, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα, το ασφαλιστικό πρόβλημα, τη διαφάνεια κ.λπ. Ο λόγος είναι ότι για τα ζητήματα αυτά, που δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι πολύ σημαντικά και κρίσιμα, ο δημόσιος διάλογος ήδη διεξάγεται και φυσικά θα συνεχίσει να διεξάγεται. Και σ' αυτό το διάλογο συμβάλλει κατά καιρούς και η Ο.Κ.Ε. με τις Γνώμες της. Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, όμως, είναι ένα μείζον θέμα, στο οποίο δυστυχώς δεν έχει εστιασθεί ο δημόσιος διάλογος (τουλάχιστον στο βαθμό που θα έπρεπε), με αποτέλεσμα να είναι η ελληνική κοινωνία αμέτοχη μιας διαδικασίας που μεσο-μακροπρόθεσμα θα έχει ιδιαίτερη σημασία για τον κάθε πολίτη αλλά και για την κοινωνία στο σύνολό της. Και για να γίνω πιο συγκεκριμένος, εμείς οι κοινωνικοί φορείς έχουμε πολύ λίγο ασχοληθεί με το ζήτημα όχι μόνο σε επίπεδο συζήτησης, αλλά και μιας απλής ενημέρωσης. Ελπίζω ότι η σημερινή εκδήλωση θα συμβάλει στη διεύρυνση και την αναβάθμιση του δημοσίου διαλόγου για το θέμα αυτό τόσο σε γενικότερο κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο όσο και, ειδικότερα, στο επίπεδο των κοινωνικών φορέων.

Η συμμετοχή τόσων εκλεκτών ομιλητών, οι οποίοι γνωρίζουν το θέμα σε βάθος λόγω της ακαδημαϊκής, της πολιτικής ή/και της δικαστικής τους ιδιότητας, καθιστά ανώφελη μια από μέρους μου προσπάθεια να υπεισελθω στην ουσία του θέματος. Πιστεύω ότι οι ομιλητές θα μας διαφωτίσουν έγκυρα και με πληρότητα για τις αλλαγές που επέρχονται και τη σημασία που αυτές έχουν σε βασικά θέματα όπως τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών, η ενίσχυση της πολιτικής διάστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο στο εσωτερικό της όσο και στο εξωτερικό της, ο ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν τα θεσμικά όργανά της και εν τέλει, ποια Ευρώπη είναι αυτή η οποία θα προκύψει από το νέο Σύνταγμα.

Και με τα λόγια αυτά, κλείνω τη σύντομη εισήγησή μου.

Ακολουθώντας τον τρόπο που παρουσίασα τα δύο σημερινά θέματα, δηλαδή τα δέκα χρόνια της Ο.Κ.Ε. και το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, επιτρέψτε μου να δώσω πρώτα το λόγο στον κ. Γιάννο Παπαντωνίου, πρώην Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, και στους πρώην Προέδρους της Ο.Κ.Ε. κ.κ. Ιωάννη Κουκιάδη και Ανδρέα Κιντή, για να απευθύνουν χαιρετισμό.

Αυτονόητο είναι ότι ο κ. Σκουρής θα έχει την ευκαιρία να περιλάβει το δικό του χαιρετισμό στη διάρκεια της εισήγησής του για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Εισήγηση της κας Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη,
Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων

«Ο ρόλος των Εθνικών Κοινοβουλίων στη νέα Συνταγματική Τάξη της Ευρώπης»

Κυρίες και κύριοι,

Σύντομα η χώρα μας θα προχωρήσει και αυτή στη διαδικασία επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης, γεγονός που επιβάλλει την ουσιαστική και υπεύθυνη πλέον προσέγγιση του κειμένου του Ευρωπαϊκού Συντάγματος όχι μόνον από τους υπεύθυνους πολιτειακούς και πολιτικούς παράγοντες, αλλά και από τους ευρύτερους κοινωνικούς φορείς. Φθάσαμε δηλαδή στο κομβικό σημείο, όπου οι νέοι τρόποι διακυβέρνησης της Ευρώπης, όπως διαμορφώνονται στο Συνταγματικό κείμενο, θα πρέπει να γίνουν κτήμα των πολιτών της Ευρώπης.

Αξίζουν, λοιπόν, συγχαρητήρια στην Ο.Κ.Ε. για τη διοργάνωση της εκδήλωσης αυτής που αποβλέπει στην εξοικείωση των πολιτών με το μελλοντικό καταστατικό χάρτη της Ευρώπης.

Η εξοικείωση αυτή και ιδίως των πλέον ευαίσθητοποιημένων πολιτών με τον τρόπο λειτουργίας των ευρωπαϊκών οργάνων διακυβέρνησης είναι άλλωστε κατά τούτο σημαντική, διότι η νέα διακυβέρνηση στη μελλοντική ιδιόρρυθμου τύπου ομοσπονδιοποιημένη Ευρώπη θα αναπτύσσει τη δράση της όχι μόνο μεταξύ ευρωπαϊκών οργάνων, αλλά θα διεισδύει και θα συμπροσδιορίζει τον τρόπο διακυβέρνησης του κάθε εθνικού κράτους-μέλους. Η ιδεώδης προοπτική, στην οποία προσβλέπει μια αισιόδοξη αλλά όχι και ανεδαφική θεώρηση των εξελίξεων, είναι η εικόνα μιας μελλοντικής Ευρώπης, στην οποία θα διαπλέκονται αρμονικά οι ευρωπαϊκές διαδικασίες με τις εθνικές θεσμικές λειτουργίες.

Επιτυγχάνεται άραγε αυτή η επιδιωκόμενη προοπτική με το συζητούμενο Σύνταγμα; Με ποιες συνταγματικές προβλέψεις εθνικά θεσμικά όργανα, με κορυφαίο το κάθε Εθνικό Κοινοβούλιο, μπορούν να εισέρχονται αλλά και να επηρεάζουν τις λειτουργίες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων; Και πώς τα Εθνικά Κοινοβούλια, κύριο έργο των οποίων είναι η ψήφιση των εθνικών νόμων, θα μπορούν να υπεισέρχονται στη νομοθετική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα παράγει τους πάσης φύσεως ευρωπαϊκούς νόμους;

Πριν προχωρήσω στο μάλλον περίπλοκο και τεχνικό αυτό θέμα, θα ήθελα να προτάξω ωστόσο μια γενικότερη διαπίστωση. Να επισημάνω δηλαδή ένα θεμελιώδες επίτευγμα που συνετελέσθη με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα: ότι αναγορεύθηκε, ως αξία (αρθρ. I-2) η **δημοκρατία**, πράγμα που σημαίνει ότι το Σύνταγμα ανέλαβε την υποχρέωση να περιστείλει το γνωστό «δημοκρατικό έλλειμμα» της Ευρώπης με την ενδυνάμωση της συμμετοχής του Ευρωπαίου πολίτη μέσω των αντιπροσώπων του στην άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να γίνει αναφορά καταρχήν στην αναβάθμιση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο απέκτησε πλέον νομοθετική εξουσία, καθώς συννομοθετεί με το Συμβούλιο Υπουργών, σύμφωνα με μια διαδικασία περίπλοκη μεν, αλλά εξασφαλιστική του ρόλου του Κοινοβουλίου, καθώς επίσης στο δικαίωμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να εκλέγει τον Πρόεδρο της Επιτροπής και να εγκρίνει συνολικά τα μέλη της.

Κυρίως, όμως, σημασία έχει η ενίσχυση του ρόλου των Εθνικών Κοινοβουλίων, που επιτυγχάνεται με το Σύνταγμα, και η ενσωμάτωσή τους στη νομοθετική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως εξής:

Κατ' αρχήν αποτελεί επαναστατικό βήμα ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή που έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία, δηλαδή συντάσσει τα σχέδια νόμων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποστέλλει στα Εθνικά Κοινοβούλια υποχρεωτικά, έγκαιρα και **απ' ευθείας**, δηλαδή χωρίς την παρέμβαση των Κυβερνήσεων, κάθε πρόταση πράξης νομοθετικού περιεχομένου της Επιτροπής, συνοδευόμενη από αναλυτική έκθεση για το χρηματοδοτικό κόστος, για τις επιπτώσεις του προτεινόμενου μέτρου στην εσωτερική νομοθεσία των κρατών-μελών και κάθε στοιχείο που είναι χρήσιμο, ώστε να εθνικά κοινοβούλια να εκτιμήσουν, αν τηρήθηκαν -όπως ορίζεται- οι αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Αποστέλλει επίσης το ετήσιο νομοθετικό πρόγραμμα και έγγραφα πολιτικής στρατηγικής.

Τι σημαίνει τώρα έλεγχος των Κοινοβουλίων για την τήρηση της αρχής της επικουρικότητας, τι σημαίνει αυτή η αρχή για τη σχέση Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών-μελών;

Το νόημα της αρχής αυτής είναι καταρχήν νομικό-τεχνικό, αλλά κατά τη γνώμη μου και βαθύτατα πολιτικό, καθώς συνδέεται με το βαθμό μεταβίβασης κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών-μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ως γνωστόν έχει ήδη εκχωρηθεί, και με τη Συνθήκη αυτή θα θεσμοθετηθεί, **αποκλειστική** αρμοδιότητα ρύθμισης ορισμένων τομέων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και συγκεκριμένα της νομοματικής πολιτικής, της εμπορικής πολιτικής, της τελωνειακής ένωσης, της διατήρησης των βιολογικών πόρων της θάλασσας. Αντίθετα η αρμοδιότητα ρύθμισης πληθώρας άλλων τομέων, όπως η εσωτερική αγορά, ο χώρος ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης, η γεωργία και η αλιεία, οι μεταφορές, η ενέργεια, το περιβάλλον, η προστασία των καταναλωτών και άλλοι, ανήκει από κοινού και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα κράτη-μέλη, δεν υπάρχει συντρέχουσα αρμοδιότητα Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών-μελών. Εδώ, λοιπόν, ακριβώς παρεμβαίνει η αρχή της επικουρικότητας και ορίζει, ότι η

Ευρωπαϊκή Ένωση νομιμοποιείται να παρέμβει στους τομείς αυτούς, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της συγκεκριμένης προτεινόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη-μέλη και συνεπώς μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε ενωσιακό επίπεδο I (άρθρ. 9).

Την κρίση, λοιπόν, αυτή καλούνται πλέον να εκφέρουν τα Εθνικά Κοινοβούλια με τα εσωτερικά τους όργανα και, εάν έχουν τη γνώμη ότι παραβιάζεται η αρχή της επικουρικότητας και η συγκεκριμένη ρύθμιση ανήκει στην εθνική δικαιοδοσία, οφείλουν να γνωστοποιήσουν την πλήρως αιτιολογημένη αντίρρησή τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εντός έξι μηνών από την ειδοποίησή τους (καθεστώς «έγκαιρης προειδοποίησης»).

Εάν οι αιτιολογημένες γνώμες-αντιρρήσεις συγκεντρώνουν το 1/3 του συνόλου των ψήφων των Κοινοβουλίων, τα οποία για την περίπτωση αυτή διαθέτουν δύο κοινοβουλευτικές ψήφους κατά χώρα, δηλαδή επί 50 ψήφων συγκεντρωθούν 17, και ειδικά στα θέματα ασφάλειας, ελευθερίας και Δικαιοσύνης συγκεντρωθούν 13 ψήφοι, το νομοθέτημα κατ' αρχήν «πέφτει». Εάν η Επιτροπή εν τούτοις εμμένει και προχωρήσει, ασκείται προσφυγή ενώπιον του Δ.Ε.Κ., όχι πλέον από το Εθνικό Κοινοβούλιο, αλλά από την Κυβέρνηση του κράτους-μέλους «εν ονόματι» του Κοινοβουλίου. Η κρίση του Δ.Ε.Κ. είναι υποχρεωτική.

Οι διαδικασίες αυτές επιβάλλουν στα Κοινοβούλια μια ενεργό πλέον παρακολούθηση και ανάμειξη στα τεκταινόμενα στην Ευρώπη που ενισχύουν σε τελική ανάλυση τον εθνικό έλεγχο της δραστηριότητας των Ευρωπαϊκών οργάνων. Γιατί όταν οι εθνικοί βουλευτές καλούνται να ελέγξουν, αν μια νομοθετική πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλώς ή κακώς αγγίζει ένα θέμα, ξεκινούν μεν από την έρευνα σε τίνας την αρμοδιότητα ανήκει, αλλά αυτό δεν κρίνεται μόνον τυπικά-νομικά, αλλά στη συνέχεια κρίνεται βάσει της ουσίας, δηλαδή αν είναι ενδεδειγμένο και πιο αποτελεσματικό το συγκεκριμένο θέμα να ρυθμισθεί από την Ένωση ή από τα κράτη-μέλη. Έτσι η τελική κρίση σχηματίζεται με πολιτικά κριτήρια.

Οι εξελίξεις αυτές επιβάλλουν στα Κοινοβούλια εσωτερική αναδιοργάνωση, πράγμα που έχει προγραμματισθεί και για το δικό μας Κοινοβούλιο. Πολύ περισσότερο, μάλιστα, που σύμφωνα με άλλη διάταξη ενημερώνονται υποχρεωτικά τα Εθνικά Κοινοβούλια, προκειμένου πριν και μετά τα Συμβούλια Υπουργών να ασκούν έλεγχο στις Κυβερνήσεις τους για τα όσα θα υποστηρίξουν ή υποστήριξαν.

Βέβαιο είναι, πάντως, ότι τόσο τα παραπάνω, όσο και το δικαίωμα ενός εκατομμυρίου πολιτών να ζητούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει συγκεκριμένη νομοθετική πρόταση κινητοποιούν περισσότερο τον πολίτη της κάθε χώρας και τον κάνουν να αισθανθεί οργανικό μέλος αυτής της μεγάλης δύναμης, δηλαδή πολίτη και ενός άλλου υπερκείμενου μεγάλου κράτους.

Μια άλλη οφθαλμοφανής ευεργετική συνέπεια είναι η ώθηση των Εθνικών Κοινοβουλίων των κρατών-μελών σε συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των. Και μόνη η πρόβλεψη, ότι συμφωνία 13 ή 17 κοινοβουλίων μπορεί να ανατρέψει μια νομοθετική πρόταση της Επιτροπής προκαλεί την ανάγκη ανταλλαγής σκέψεων και προτάσεων μεταξύ των Κοινοβουλίων των ευρωπαϊκών χωρών.

Το πώς θα γίνεται η συνεργασία αυτή είναι ένα θέμα υπό μελέτη και εξέλιξη. Οι τακτικές σύνοδοι των Προέδρων των Εθνικών Κοινοβουλίων και οι ακόμη πιο συχνές διαβουλεύσεις μεταξύ των Επιτροπών ευρωπαϊκών υποθέσεων των Κοινοβουλίων έχουν ως πρώτο θέμα τη συνεργασία αυτή και ιδίως τη διαμόρφωση κοινών κανόνων και διαδικασιών για το μείζον θέμα του ελέγχου της επικουρικότητας.

Η παραπάνω ανάγκη συνεργασίας των εθνικών οργάνων των Κοινοβουλίων θα διαχυθεί φυσικά και σε χαμηλότερα επίπεδα, όπως είναι τα συγγενή κόμματα που εκπροσωπούνται στα Κοινοβούλια. Και γιατί όχι μελλοντικά να μην υπάρχει συνεννόηση και στο επίπεδο μεταξύ βουλευτών των κρατών-μελών, καθώς βαθμιαία θα ενισχύεται η συνείδηση του Ευρωπαίου πολίτη.

Το τελικό ερώτημα είναι πάντως: Τι θα αποκομίσει ο κάθε πολίτης, ας πούμε ο Έλληνας πολίτης, από αυτή τη νέα Συνθήκη, ποιος είναι ο ρόλος που θα διαδραματίσει στη ζωή του;

Είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς το μέλλον. Μπορεί όμως να ανιχνεύσει κανείς κάποιες συνθήκες που θα δημιουργηθούν εκ των πραγμάτων. Ήδη είναι διαβλέψιμη μια **αλλαγή στάσης** και **νοοτροπίας**, καθώς είναι αισθητή η υποχώρηση του ατομικού ή -θα έλεγα- του μικροομαδικού συμφέροντος μπροστά στο συλλογικό. Τα προβλήματα είναι πλέον διευρωπαϊκά, οπότε πρέπει και η νοοτροπία να είναι διευρωπαϊκή.

Από αυτή τη διαπίστωση προκύπτει όμως και η ανάγκη **συνεννόησης και συντονισμού**. Ό,τι συμβαίνει σε μια χώρα, σπάνια θα είναι ένα μεμονωμένο εθνικό ζήτημα.

Και, τέλος, η εργασία και γενικά η ζωή κάτω από την ομπρέλα ενός κοινού ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου συνεπάγεται μεγαλύτερη **υπευθυνότητα** του ατόμου και ιδίως των αντιπροσωπευτικών του οργάνων. Καθώς όλα εντάσσονται στο οικονομικό και κοινωνικό σύστημα του ρυθμιζόμενου ανταγωνισμού- ο ανταγωνισμός προβάλλει ήδη στα πρώτα άρθρα του Συντάγματος- είναι λογικό επακόλουθο, ότι η εμμονή στους διάφορους μικρόκοσμους συμφερόντων θα παραχωρήσει τη θέση της στα πιο αποτελεσματικά εργαλεία της διαπραγμάτευσης και του συμβιβασμού, εργαλεία που απαιτούν υψηλή υπευθυνότητα.

Και κάτι τελευταίο: Στα χέρια τίνος επαφίεται η εφαρμογή του Συντάγματος της Ευρώπης; Ασφαλώς επαφίεται και αυτή στον πατριωτισμό του Ευρωπαίου πολίτη. Ξεχωριστή, όμως, θέση και αποστολή έχει εν προκειμένω το κάθε εθνικό κράτος, με τους δικούς του θεσμικούς ή διοικητικούς μηχανισμούς, καθώς μέσω αυτών και ιδίως των Κοινοβουλίων θα περάσει και το μελλοντικό Σύνταγμα είτε για την επικύρωσή του, είτε και κυρίως για την εφαρμογή του.

Εισήγηση του καθ. Προκόπη Παυλόπουλου,
Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης

«Η σημασία της Συνταγματικής Ευθύνης στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση»

Κυρία Πρόεδρε της Βουλής,
Κύριε Πρόεδρε του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
Κύριοι συνάδελφοι στη Βουλή και στην Κυβέρνηση,
Κυρίες και κύριοι και,
πρωτίστως, κύριε Πρόεδρε της Ο.Κ.Ε. και αγαπητά μέλη της Ο.Κ.Ε.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για την ευκαιρία την οποία μου παρέχει γι' αυτήν τη σύντομη εισήγηση σ' ένα θέμα το οποίο - όπως είναι γνωστό - αφορά το μέλλον της Χώρας μας, αλλά που, κυρίως, θα έπρεπε να συζητηθεί πολύ περισσότερο και ν' απασχολήσει πολύ περισσότερο την επικαιρότητα απ' όσο γίνεται σήμερα.

Αλλά, έτσι είναι η μοίρα πολλών μεγάλων θεμάτων, θεμάτων θεσμικών, θεμάτων που εκτείνονται στο μέλλον. Δύσκολα αντιλαμβανόμαστε τις προεκτάσεις τους και πολύ εύκολα πέφτουν θύματα της προσκαιρότητας άλλων γεγονότων, τα οποία μπορεί να απασχολούν την προσοχή μας αλλά ελάχιστες επιπτώσεις μπορούν να έχουν για το μέλλον.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να συγχαρώ την Ο.Κ.Ε., για το έργο που επιτελεί. Είναι κάτι που είχα τη δυνατότητα να διαπιστώσω στο σύντομο χρονικό διάστημα που βρίσκομαι στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης.

Η συνεργασία και ο διάλογος με την Ο.Κ.Ε. μου έμαθαν πολλά. Μου έδωσαν να καταλάβω ότι, ακόμα κι όπου υπάρχουν διαφωνίες, όπου υπάρχουν, αυτές είναι περισσότερο γόνιμες κι από τις εύκολες συμφωνίες, οι οποίες υπηρετούν σκοπιμότητες. Αντίθετα, οι διαφωνίες μπορούν να υπηρετήσουν καλύτερα, πολλές φορές, το δημόσιο συμφέρον.

Στα λίγα λεπτά που έχω στη διάθεσή μου, επιτρέψτε μου, κυρίες και κύριοι, να αναφερθώ στο μεγάλο ζήτημα της συμβολής του Ευρωπαϊκού Συντάγματος στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Φυσικά, δε θα ήταν δυνατόν να εξαντληθεί ένα τέτοιο θέμα στα λίγα αυτά λεπτά. Θα μου επιτραπεί λοιπόν να αναπτύξω τέσσερις πτυχές, αφού προηγουμένως τονίσω ότι θα φαινόταν παράξενο, πριν από λίγα χρόνια, ιδίως σε εκείνους οι οποίοι είχαν ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης ως προς την πορεία και τη σημασία των θεσμών, αν λέγαμε ότι το Σύνταγμα, ένα θεσμικό εποικοδόμημα, μπορεί να επηρεάσει την ολοκλήρωση, η οποία εξαρτάται από τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Δηλαδή, αν το εποικοδόμημα θα μπορούσε να επηρεάσει την υποδομή από την οποία υποτίθεται ότι προέρχεται.

Όλοι όμως γνωρίζουμε ότι, σε επίπεδο θεσμών, σε επίπεδο Συντάγματος και Νόμων, υπάρχει πάντοτε - ανεξάρτητα από την ιδεολογία την οποία ακολουθεί κανείς - η σχετική αυτονομία αυτού του εποικοδομήματος, το οποίο μπορεί να επηρεάσει την πραγματικότητα στην οποία στηρίζεται. Θα λέγαμε μάλιστα ότι, ακόμα και γι' αυτούς που εξακολουθούν να έχουν αυτή τη θέση για εγχειρήματα όπως η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτή η λεγόμενη σχετική αυτονομία των θεσμών, είναι πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι φανταζόμαστε. Οι θεσμοί μπορεί να ασκήσουν ουσιώδη και ευθεία επιρροή πάνω στην κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα και, στην ουσία, να την οδηγήσουν προς μια μελλοντική πορεία. Κι αυτό γιατί οι θεσμικοί αρμοί, που δημιουργούνται σ' αυτές τις περιπτώσεις, έρχονται να σύρουν την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα προς μια κατεύθυνση, να διαμορφώσουν την πολιτική βούληση την οποία εκφράζουν.

Γι' αυτό το λόγο, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα - ανεξάρτητα από τη μορφή την οποία έχει σήμερα - μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Όχι απλώς σαν εποικοδόμημα αλλά στην κυριολεξία. Σαν μια πρόσθετη υποδομή στην ήδη υφιστάμενη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα.

Μ' αυτή τη δογματική, θα έλεγα, βάση, μπορεί να πει κανείς ότι, ανάμεσα στις πολλές συμβολές του Ευρωπαϊκού Συντάγματος - παρά τη μορφή την οποία θα έχει, που στην ουσία συμπυκνώνει τα κείμενα τα οποία διαμορφώνουν την Ευρωπαϊκή Ένωση - αυτή η συμβολή είναι τεράστια.

Ας μου επιτραπεί, όπως είπα και στην αρχή, να μείνω πάρα πολύ σύντομα στα εξής σημεία:

Πρώτον, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα είναι βέβαιο ότι τονώνει τη δημοκρατική αρχή στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κι αν αναλογιστεί κανείς το δημοκρατικό έλλειμμα, το οποίο υπάρχει και για το οποίο έγινε πολύς λόγος και από τον Πρωθυπουργό και από την κυρία Μπενάκη, αν αναλογιστεί κανείς τις επιπτώσεις του δημοκρατικού ελλείμματος, τότε καταλαβαίνει ότι η τόνωση της δημοκρατικής αρχής έχει πολύ μεγάλη σημασία. Μια τόνωση η οποία έρχεται και μέσα από την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και μέσα από τη σταδιακή σύνδεση των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης - ας το πούμε έτσι - με το ίδιο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Βεβαίως, κυρίες και κύριοι, ένα είναι γεγονός: Δεν μπορούμε να μιλάμε ουσιαστικά για δραστική μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος αν δεν δούμε κάτι που δεν κάνει το «Ευρωπαϊκό Σύνταγμα», το οποίο σηματοδοτεί απλώς το μέλ-

λον. Αν δεν δούμε ένα Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το οποίο να ασκεί ουσιαστικές και γενικευμένες αρμοδιότητες. Αν δεν δούμε την όποια εκτελεστική εξουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εξαρτάται ουσιαστικά από την εμπιστοσύνη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Πλην όμως, επειδή και τα δύο αυτά θέματα προωθούνται έστω και συμβολικά μέσα στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, σε σχέση μ' αυτό το οποίο υπήρχε σήμερα, ένα είναι γεγονός: Η μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσα απ' αυτή την τόνωση της δημοκρατικής αρχής.

Η δεύτερη συμβολή της Συνταγματικής Συνθήκης είναι η δημιουργία ενός Κράτους Δικαίου - ας το πούμε έτσι - μιας έννομης τάξης, η οποία έχει τη δική της ιεραρχία και όχι μόνο, τους κανόνες αλλά και τους κυρωτικούς μηχανισμούς για την εφαρμογή των κανόνων αυτών. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα συμβάλλει τα μέγιστα στο να δημιουργηθεί αυτή ακριβώς η ιεραρχία των κανόνων δικαίου που επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός δημοκρατικού Κράτους Δικαίου, με την προέκτασή του στο μέλλον. Αυτή η ιεραρχία των κανόνων δικαίου υπαγορεύει, μαζί με την αρχή της νομιμότητας, και το πλαίσιο εφαρμογής τους.

Αλλά, τονίζω ότι η ιεραρχία των κανόνων, η αρχή της νομιμότητας και οι κυρωτικοί μηχανισμοί, με την κορωνίδα, ιδίως, που είναι το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, δίνουν πλέον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και μέσω του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, τη διάσταση μιας οργανωμένης έννομης τάξης, στα πρότυπα των κρατών. Μιλάμε για τη διάσταση που θα προσλάβει κάποτε η Ευρωπαϊκή Ένωση, όταν ολοκληρωθεί η πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Ή, τουλάχιστον, καλείται να οδηγηθεί.

Η τρίτη συμβολή συνίσταται στην αναγνώριση της ενιαίας νομικής προσωπικότητας και της Ευρωπαϊκής ιθαγένειας. Αυτή η νομική προσωπικότητα, η οποία επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να αποτελεί ενιαία οντότητα στο διεθνές περιβάλλον. Κι ακριβώς η ιθαγένεια να προσδίδει, πλέον, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όχι μόνο συμβολικά αλλά και ουσιαστικά, τη διάσταση ενός Κράτους όπως αυτά τα οποία γνωρίζουμε.

Η τέταρτη συμβολή, ίσως η πιο σημαντική, είναι εκείνη η οποία αφορά το Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρώπης. Σπεύδω να διευκρινίσω ότι ο λόγος για τον οποίο η συμβολή αυτού του Χάρτη, κι επομένως του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, είναι πολύ σημαντική, δεν έγκειται τόσο πολύ στο περιεχόμενο των συγκεκριμένων δικαιωμάτων. Έγκειται, πρώτον, στο γεγονός ότι τα δικαιώματα αυτά αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Γιατί, δε νοείται Σύνταγμα χωρίς να περιέχει τέτοια δικαιώματα. Και μόνο το γεγονός ότι υπάρχει, στο Σύνταγμα αυτό, ο Χάρτης των δικαιωμάτων, τού προσδίδει την έννοια του Συντάγματος που αναγνωρίζουμε στα Κράτη με τα οποία έχουμε συνηθίσει να βιώνουμε.

Σπεύδω να πω και κάτι άλλο εδώ: Αν είπα ότι αυτή η σημασία έχει μεγαλύτερο νόημα, αυτό οφείλεται στο ότι, αν κοιτάξουμε το Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ίσως να διαπιστώσουμε, και με την ελληνική εμπειρία, ότι, για παράδειγμα, η προστασία που παρέχει το δικό μας Σύνταγμα σε πολλά από τα

δικαιώματα τα οποία αναφέρονται και στο Χάρτη είναι πολύ μεγαλύτερη! Σε τελική ανάλυση, μέσα στο Σύνταγμα, ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, λειτουργεί πολύ περισσότερο για να περιγράψει το μίνιμουμ, το οποίο δεν επιτρέπεται να παραβιάσουμε, παρά ένα μάξιμουμ το οποίο πρέπει να φτάσουμε. Αλλά, αυτός ακριβώς είναι και ο καταλυτικός και ο ουσιαστικός ρόλος αυτού του Χάρτη, τουλάχιστον σ' αυτή τη φάση. Θα είναι η αφετηρία, από την οποία ξεκινάμε για να προχωρήσουμε. Μια αφετηρία, που δεν επιτρέπει σε κανένα κράτος να κατέβει κάτω απ' αυτήν. Γιατί, είναι η στάθμη πέρα από την οποία κανείς δεν επιτρέπεται να αποτελεί μέλος της μεγάλης Ευρωπαϊκής οικογένειας.

Άρα, δεν είναι τόσο πολύ, η ουσία της αποτύπωσης όσο κυρίως το γεγονός ότι περιέχεται αυτός ο Χάρτης μέσα στο Σύνταγμα και το γεγονός ότι τα δικαιώματα αυτά έχουν τυποποιηθεί μ' έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο. Πολύ διαφορετικό τρόπο από εκείνον τον οποίο, μέχρι σήμερα, γνωρίζουμε ή βιώνουμε με τα δικά μας Συντάγματα. Έχουμε συνηθίσει στη διάκριση των δικαιωμάτων σε πολιτικά, ατομικά, κοινωνικά. Μπορεί να υπάρχουν κι άλλες κατηγοριοποιήσεις, από αυτή που είναι η πιο γνωστή, ακόμα κι από αυτή η οποία διδάσκεται.

Εάν κοιτάξει κανείς θα παρατηρήσει ότι η τυποποίηση που ακολουθείται και βασίζεται στην ανάδειξη της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης και των δικαιωμάτων, αποκαλύπτει ότι στόχος του συντακτικού νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν, όχι μόνο να θέσει τα δικαιώματα μέσα στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, αλλά να αναδείξει τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του Συντάγματος αλλά και της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κι αυτό διότι αυτός ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας είναι βασικό στοιχείο όχι μόνο του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού αλλά ταυτοχρόνως και της ίδιας της Ευρωπαϊκής έννομης τάξης.

Είναι λοιπόν η ύπαρξη των δικαιωμάτων μέσα στο Σύνταγμα, αλλά και η τυποποίησή τους που δίνουν τη διάσταση της προόδου, την οποία σηματοδοτεί το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Επειδή η κλεψύδρα μου τελειώνει, θα ήθελα σαν σε επίλογο να πω, πέρα από την ατελή ανάλυση την οποία έκανα, ότι το Σύνταγμα το οποίο θα κυρώσουμε σε λίγες μέρες ως Χώρα, είναι ένα βήμα. Δεν είναι ένα άλμα. Το μέλλον είναι μπροστά. Σίγουρα συμβάλλει στο να προχωρήσουμε στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αν θα φτάσουμε ως το τέλος, αν δηλαδή θα διαμορφωθεί ένα κράτος με τη μορφή που γνωρίζουμε κι ένα τυπικό Σύνταγμα σαν κι αυτά που έχει κάθε πολιτεία, είναι ένα ζητούμενο. Κάνουμε την αρχή και προχωράμε.

Ένα είναι βέβαιο: Θα ήταν κρίμα αυτό το βήμα να μην καταλήξει στο άλμα που πρέπει να κάνει η Ευρώπη στην πορεία προς την ολοκλήρωσή της. Και θα ήταν κρίμα, η μη ολοκλήρωση της Ευρώπης, όχι μόνο για τα κράτη μέλη τα οποία πολλαπλασιάζονται, αλλά και για την ίδια την ανθρωπότητα και για τον ίδιο τον πλανήτη μας. Κι εδώ ήθελα να τονίσω ότι το Σύνταγμα βοηθάει η διεύρυνση να μην αποβεί σε βάρος της συνοχής. Είναι χρέος της Ευρώπης να αποτελέσει το θεσμικό και πολιτικό εκείνο αντίβαρο, το οποίο είναι δυνατόν να οδηγήσει στην εμπέδωση

της ειρήνης και της δημοκρατίας σε ολόκληρο τον πλανήτη, κάτι το οποίο δεν μπορεί να γίνει όταν υπάρχει μια και μόνο αρχή η οποία μπορεί να αποφασίζει.

Σ' αυτό το σημείο η Ευρώπη, πηγαίνοντας προς την ολοκλήρωσή της, αναλαμβάνει την ευθύνη, όχι μόνο απέναντι στην ίδια αλλά και απέναντι στον κόσμο, να διαδραματίσει το ρόλο που ο ίδιος ο πολιτισμός της και η ίδια η ιστορία της, της έχουν επιφυλάξει!

Σας ευχαριστώ πολύ!

Εισήγηση του καθ. Βασιλείου Σκουρή,
Προέδρου του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
και πρώην Προέδρου της Ο.Κ.Ε.

«Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Για τη σημερινή μου ομιλία επέλεξα ένα θέμα κλασικό πλην όμως ιδιαίτερα επίκαιρο. Ως γνωστό, πριν από μερικούς μήνες τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν στη Ρώμη το τελικό κείμενο της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου Ευρωπαϊκού Συντάγματος είναι η ενσωμάτωση σε αυτό του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποφάσισα λοιπόν να σας αναπτύξω σήμερα ορισμένες σκέψεις σχετικά με τις τυχόν αλλαγές που ενδέχεται να επέλθουν στο πεδίο των ατομικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων λόγω της μετατροπής του Χάρτη σε νομικά δεσμευτικό κείμενο ανώτερης τυπικής ισχύος.

Μετά από μερικά σύντομα σχόλια για την ιστορική εξέλιξη της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα επιχειρήσω να εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους πιστεύω ότι ο Χάρτης καλύπτει πραγματικές ανάγκες και θα προωθήσει περαιτέρω την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δίνοντας έμφαση σε μία από τις βασικότερες καινοτομίες του: την παρουσία οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Τέλος, θα προβώ σε ορισμένες εκτιμήσεις σχετικά με την επίδραση που πιθανώς να έχουν οι καινοτομίες αυτές στο σύστημα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ιστορική εξέλιξη - Αναγκαιότητα του Χάρτη

Ξεκινώντας από μερικά ιστορικά στοιχεία, θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι το γενικότερο ζήτημα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει στο παρελθόν προκαλέσει σημαντικές εντάσεις. Δεν είναι δε τυχαίο το γεγονός ότι η γενική αρχή της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν προέκυψε από κάποια νομοθετική πρωτοβουλία, αλλά καθιερώθηκε μέσω της νομολογίας του ΔΕΚ.

Συγκεκριμένα, ήδη από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '70, το ΔΕΚ συνειδητοποίησε ότι οι ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν αποτελούσαν απλά διεθνείς συνθήκες, αλλά εγκαθίδρυναν μια υπερεθνική έννομη τάξη με οιονεί συνταγματικό χαρακτήρα. Μια τέτοιου είδους έννομη τάξη δεν θα ήταν δυνατό να απολαύει νομιμοποίησης χωρίς κάποιας μορφής προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Μάλιστα, η νομολογία του ΔΕΚ εξελίχθηκε σε τέτοιο βαθμό ώστε ορισμένοι να υποστηρίζουν ότι ένας δεσμευτικός Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν ήταν απαραίτητος για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το νέο Σύνταγμά της.

Προσωπικά πιστεύω στην αναγκαιότητα ενός νομικά δεσμευτικού Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και αυτό για πέντε βασικούς λόγους:

- Πρώτον, διότι η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε υπερεθνική συνταγματική έννομη τάξη και οι ολοένα αυξανόμενες αρμοδιότητές που της εκχωρούνται απαιτούν ιδιαίτερη διαφάνεια και ασφάλεια δικαίου όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.
- Δεύτερον, διότι ένα από τα ουσιώδη συστατικά ενός σύγχρονου δημοκρατικού συντάγματος είναι αναμφίβολα η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Τρίτον, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι η παρουσία του Χάρτη στο κείμενο του Συντάγματος θα ενισχύσει αποφασιστικά τη δημοκρατική νομιμοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρα θα καταστήσει το ευρωπαϊκό ιδεώδες πιο ελκυστικό στα μάτια των πολιτών της.
- Τέταρτον, η θέσπιση του νέου Ευρωπαϊκού Συντάγματος και η συνακόλουθη μετατροπή του Χάρτη σε δεσμευτικό νομικό κείμενο συνταγματικού επιπέδου θα διευκολύνει, από απόψεως νομιμοποίησης, την προαγωγή και διάδοση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Πέμπτον, διότι με την καινοτόμο δομή του και με την αναγνώριση σειράς οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων ο Χάρτης αποτελεί, και στην ουσία του, ένα αποφασιστικό βήμα προόδου στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Καινοτομίες του Χάρτη - Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Θα ήθελα να αναλύσω κάπως διεξοδικότερα το τελευταίο αυτό σημείο δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα κοινωνικά δικαιώματα. Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι ο Χάρτης εγκαταλείπει τον παραδοσιακό διαχωρισμό μεταξύ ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων αφενός και οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων αφετέρου. Αντίθετα, ακολουθεί μια πρωτοποριακή δομή στα πλαίσια της οποίας τα διάφορα δικαιώματα κατηγοριοποιούνται με βάση 6 θεμελιώδεις αξίες: αξιοπρέπεια, ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιώματα του πολίτη και δικαιοσύνη.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η έννοια της αλληλεγγύης, η οποία παρα-

δοσιακά συσχετιζόταν μόνο με τις συλλογικές εργασιακές σχέσεις, αναδεικνύεται ως γενικότερη αξία στο ίδιο επίπεδο με τις υπόλοιπες βασικές αξίες οι οποίες αποτελούν και το θεμέλιο του κοινοτικού οικοδομήματος.

Επιπλέον, πρέπει να υπογραμμιστεί και το γεγονός ότι, λόγω της συγκεκριμένης δομής του Χάρτη, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα βρίσκονται διάσπαρτα στα διάφορα κεφάλαιά του. Αν και κατ' ουσία αποτελούν μια διακριτή κατηγορία δικαιωμάτων, αυτό δεν αποτυπώνεται στο κείμενο του Χάρτη. Συνεπώς, θα είναι πιθανότατα ιδιαίτερα δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι τα κοινωνικά δικαιώματα δεν απολαύουν του ίδιου επιπέδου προστασίας με τα υπόλοιπα «παραδοσιακά» δικαιώματα.

Τέλος, πρέπει να παρατηρήσω ότι η παρουσία σειράς κοινωνικών δικαιωμάτων στο Χάρτη και τη Συνταγματική Συνθήκη σηματοδοτεί και μια μεταμόρφωση, σε συμβολικό τουλάχιστον επίπεδο, και της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μία κατά βάση οικονομική κοινότητα με στόχο την υλοποίηση μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς μετεξελίσσεται σε μια υπερεθνική συνταγματική έννομη τάξη, της οποίας το κοινωνικό πρόσωπο είναι πλέον ορατό κατά τον πιο διαφανή τρόπο. Είναι νομίζω προφανές ότι η κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποκτά έτσι άλλη διάσταση.

Ως προς τα επιμέρους κοινωνικά δικαιώματα που περιλαμβάνονται στο Χάρτη παρατηρούμε ότι μεγάλο μέρος τους βρίσκεται, όπως είναι φυσικό, στο κεφάλαιο με τίτλο «Αλληλεγγύη». Εκεί συναντούμε μια σειρά δικαιωμάτων «τρίτης γενιάς» όπως:

- το δικαίωμα των εργαζομένων στην ενημέρωση και τη διαβούλευση στο πλαίσιο της επιχείρησης,
- το δικαίωμα διαπραγμάτευσης και συλλογικών δράσεων,
- το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας,
- την προστασία σε περίπτωση αδικαιολόγητης απόλυσης,
- το δικαίωμα σε υγιεινές, ασφαλείς και αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και άλλα.

Παράλληλα, το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει και ορισμένες γενικότερες αρχές όπως:

- την αρχή της απαγόρευσης της εργασίας των παιδιών και της προστασίας των νέων στην εργασία,
- τη νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία της οικογένειας στα πλαίσια της επαγγελματικής ζωής,
- την προστασία της υγείας,
- την προστασία του περιβάλλοντος,
- την προστασία του καταναλωτή.

Κοινωνικής φύσης δικαιώματα βρίσκουμε βέβαια και σε άλλα κεφάλαια του Χάρτη. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται:

- η απαγόρευση της αναγκαστικής εργασίας,
- το δικαίωμα στην εκπαίδευση,
- η ελευθερία του επαγγέλματος και το δικαίωμα προς εργασία,
- η αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών,
- τα δικαιώματα του παιδιού,
- τα δικαιώματα των ηλικιωμένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Παρά την καινοτόμο δομή του και την πληθώρα κοινωνικών δικαιωμάτων που περιέχει, ο Χάρτης δεν έχει εκφύγει εντελώς της κριτικής στον τομέα αυτό. Χωρίς να θέλω να επεκταθώ επ' αυτού, θα αναφέρω απλώς ότι έχει υποστηριχθεί, στην ακαδημαϊκή κυρίως κοινότητα, η άποψη ότι ο κατάλογος των κοινωνικών δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στον Χάρτη είναι ελλιπής. Έχει μάλιστα τονιστεί η απουσία του δικαιώματος στην εργασία, του δικαιώματος σε δίκαιη αμοιβή και του δικαιώματος στη στέγη.

Επίσης, έντονες επιφυλάξεις έχουν εκφραστεί και με αφορμή το άρθρο II-112, παράγραφος 5, του Ευρωπαϊκού Συντάγματος που προβλέπει ότι: «Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη που περιέχουν αρχές μπορούν να εφαρμόζονται με νομοθετικές και εκτελεστικές πράξεις των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης και με πράξεις των κρατών μελών όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, κατά την άσκηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η επίκληση των διατάξεων αυτών ενώπιον δικαστηρίου είναι παραδεκτή μόνον για την ερμηνεία των εν λόγω πράξεων και τον έλεγχο της νομιμότητάς τους». Δεδομένης της διάκρισης που γίνεται στο Χάρτη μεταξύ δικαιωμάτων και αρχών, υποστηρίζεται από πολλούς ότι, ειδικά στο πεδίο των κοινωνικών δικαιωμάτων, περιορίζεται πολύ η ουσιαστική δυνατότητα επίκλησης των δικαιωμάτων αυτών ενώπιον δικαστηρίου, καθώς η διατύπωση πολλών από τις σχετικές διατάξεις είναι κάπως αόριστη και γενικόλογη.

Στην κριτική αυτή μπορεί κανείς να αντιτάξει πολλά επιχειρήματα. Για να μην μακρηγορήσω θα περιοριστώ σε δύο μόνο παρατηρήσεις:

- Πρώτον, είναι βέβαιο ότι ο κατάλογος των κοινωνικών δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στο Χάρτη δεν είναι πλήρης. Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής μας το γεγονός ότι ο Χάρτης απευθύνεται κυρίως στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι εφαρμόζεται παράλληλα με τα εθνικά συντάγματα και την ΕΣΔΑ. Συνεπώς, είναι μάλλον δύσκολο να μιλήσει κανείς για κενό ή έλλειψη προστασίας. Άλλωστε, ορισμένοι τομείς της κοινωνικής πολιτικής βρίσκονται από τη φύση τους πιο κοντά στα κράτη μέλη και άρα η προώθηση των σχετικών πολιτικών πρωτοβουλιών και η ενίσχυση της έννομης προστασίας μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικά μόνο σε εθνικό επίπεδο.
- Δεύτερον, όσον αφορά τη διάκριση σε αρχές και δικαιώματα και τη γενικόλογη διατύπωση κάποιων διατάξεων, υπενθυμίζω ότι η συνταγματική πλέον φύση των διατάξεων αυτών είναι από μόνη της ικανή να δώσει νέα ώθηση για νομοθετικές πρωτοβουλίες στους αντίστοιχους τομείς. Επιπλέον, και η νομολογιακή ερμηνεία του παράγωγου δικαίου όταν γίνεται υπό το φως συ-

νταγματικής φύσεως διατάξεων αποκτά άλλη δυναμική και άλλες προοπτικές. Άλλωστε, μία τέτοια τάση έχει ήδη αρχίσει να διαφαίνεται παρά το γεγονός ότι ο Χάρτης δεν αποτελεί σήμερα νομικά δεσμευτικό κείμενο. Ως παράδειγμα θα αναφέρω απλώς τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση ΒΕCTU αφορούσε το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών και ειδικότερα την προϋπόθεση συμπλήρωσης ελάχιστης περιόδου απασχολήσεως στον ίδιο εργοδότη. Ο Γενικός Εισαγγελέας αφενός επιβεβαίωσε τη σημασία του Χάρτη ως σημείου αναφοράς και αφετέρου τόνισε ότι η βελτίωση της ασφάλειας, της υγιεινής και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία αποτελεί σκοπό, ο οποίος δεν μπορεί να εξαρτάται από καθαρά οικονομικές εκτιμήσεις.

Τελικές διαπιστώσεις-Συμπεράσματα

- Η ένταξη του Χάρτη στο κείμενο του Συντάγματος αποτελεί σημαντικό βήμα προόδου τόσο σε ουσιαστικό όσο και σε συμβολικό επίπεδο, κυρίως διότι εκθέτει με τρόπο ιδιαίτερα διαφανή τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες στις οποίες στηρίζεται το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.
- Η ένταξη των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων στο Χάρτη αποτελεί επίσης σημαντικό βήμα προόδου, πάρα την όποια κριτική ασκείται. Πρέπει δε να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη το γεγονός ότι σχεδόν όλα τα κοινωνικά δικαιώματα που περιλαμβάνονται στον Χάρτη αποτυπώνονται ήδη σε πολυάριθμα νομοθετικά κείμενα του παραγωγού δικαίου της Κοινότητας.
- Η συνταγματική πλέον φύση των δικαιωμάτων αυτών δίνει άλλη δυναμική στις σχετικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, κυρίως, δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δυναμική εξέλιξη της νομολογίας του ΔΕΚ στο χώρο του «κοινωνικού δικαίου».

Εισήγηση του καθ. Ευάγγελου Βενιζέλου,
Βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

«Από το διάχυτο στο ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα - Μια αλλαγή πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι φαίνεται»

Κυρία Πρόεδρε της Βουλής, κύριε Υπουργέ, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,
κύριε Πρόεδρε του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κύριε Πρόεδρε
του Συμβουλίου της Επικρατείας, κυρίες και κύριοι,

γιορτάζω και εγώ μαζί με την Ο.Κ.Ε. τη δέκατη επέτειό της για τον πρόσθετο λόγο πως είχα την ευκαιρία ως Γενικός Εισηγητής της Πλειοψηφίας στην Αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 να εισηγηθώ τη ρητή ένταξη της Ο.Κ.Ε. ως θεσμού στο άρθρο 82 του Συντάγματος. Έτσι, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή δεν είναι απλώς ένας νομοθετημένος θεσμός, αλλά ένα συνταγματικό όργανο που δεν μπορεί να το θίξει ως προς τον πυρήνα του ρόλου του και της αρμοδιότητάς του ο μελλοντικός κοινός νομοθέτης.

Χαίρομαι γιατί η σημερινή πανηγυρική συνάντηση είναι αφιερωμένη στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Ενσωματώνω πλήρως στην εισήγησή μου τις παρατηρήσεις που ακούσατε από την κυρία Πρόεδρο της Βουλής, τον κύριο Παυλόπουλο και τον κύριο Σκουρή και εντοπίζω την τελευταία από τις σημερινές εισηγήσεις στο ερώτημα, αν η αλλαγή που επέρχεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της με την υπογραφή και, όπως θέλουμε να πιστεύουμε την επιτυχή κύρωση της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη από αυτή που φαίνεται δια γυμνού οφθαλμού. Η άποψή μου είναι πως **η υπογραφή και η πιθανότατη κύρωση της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα επιφέρει αλλαγές αλλού μικρότερες και αλλού μεγαλύτερες από ό,τι μπορεί να υποθέσει ο καλόπιστος αναγνώστης του κειμένου της Συνθήκης δια γυμνού οφθαλμού.**

Το **πρώτο πράγμα** που δεν αλλάζει είναι **η νομική φύση τη Συνθήκης**. Πρόκειται πάντα για μια Συνθήκη, όπως οι ιδρυτικές συνθήκες που ισχύουν και τώρα, όπως, δηλαδή, το σώμα του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης που ισχύει μετά την τελευταία τροποποίηση της Νίκαιας. Παρότι πρόκειται, όμως, πάντα για ένα κείμενο της ίδιας νομικής φύσης, για μια συνθήκη, έχουμε μια εξαιρετικά σημα-

ντική μορφολογική, συμβολική ιδεολογική, πολιτική και ερμηνευτική αλλαγή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσχωρεί στην έννοια και την μορφή του Συντάγματος. Μπορεί να μην είναι το Σύνταγμα αυτό όπως το ξέρουμε ως τώρα, δηλαδή όπως το Εθνικό Σύνταγμα ενός κράτους-μέλους, που είναι προϊόν των τελευταίων δύο αιώνων, αλλά είναι κάτι που μοιάζει με ένα τέτοιο σύνταγμα και αυτό επηρεάζει τα πάντα: τον τρόπο σκέψης και τον τρόπο ερμηνείας. Επηρεάζει τους συμβολισμούς και στην πολιτική τίποτα δεν είναι σημαντικότερο από τη διαχείριση των συμβόλων. Βρισκόμαστε συνεπώς αντιμέτωποι με ένα νέο φαινόμενο συντάγματος, που το έχω χαρακτηρίσει παλαιότερα «διακυβερνητικό σύνταγμα», που δεν είναι το σύνταγμα το συνυφασμένο με την κρατική κυριαρχία, αλλά είναι πάντως κάτι που δίνει νέα ώθηση και στην έννοια του συντάγματος και την Ένωση.

Δεύτερη παρατήρηση: Η κύρωση της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα θα γίνει, όπως η ίδια προβλέπει, **σύμφωνα με τις προβλέψεις των εθνικών συνταγμάτων των κρατών-μελών**. Αυτό είχε γίνει και με όλες τις προηγούμενες τροποποιήσεις (την Ενιαία Πράξη, το Μάαστριχτ, το Άμστερνταμ, τη Νίκαια). Όμως σε αυτή τη διαδικασία κύρωσης από 25 κράτη-μέλη έχουμε πολύ **περισσότερα δημοψηφίσματα** από ό,τι τις προηγούμενες φορές. Έχουμε σίγουρα δέκα και πιθανώς δώδεκα δημοψηφίσματα, έχουμε μία συζήτηση για το ενδεχόμενο διεξαγωγής δημοψηφίσματος σε κράτη που είχαν μία αντιδημοψηφισματική παράδοση, δηλαδή μια παράδοση αμιγώς κοινοβουλευτικής κύρωσης. Και εκεί όπου η κύρωση είναι κοινοβουλευτική, έχει προηγηθεί ή έχει προκληθεί σχετική αναθεώρηση του Συντάγματος. Ωραίο παράδειγμα είναι το δικό μας. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι το 2001 προσθέσαμε μία ερμηνευτική δήλωση κάτω από το άρθρο 28 και μία αντίστοιχη κάτω από το άρθρο 80 για την οικονομική και νομισματική ένωση και το ευρώ, έτσι ώστε να έχουμε ρητή συνταγματική θεμελίωση της ακώλυτης συμμετοχής της χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό έχει συμβεί σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη, είτε τα νέα που έχουν και καινούρια συντάγματα γιατί βγήκαν από την εμπειρία του υπαρκτού σοσιαλισμού, είτε τα παλαιότερα. Αυτή η διαδικασία μπορεί να μη συγκροτεί το λεγόμενο «ευρωπαϊκό δήμο», μπορεί να μην έχουμε ένα πανευρωπαϊκό δημοψήφισμα, μπορεί να μην έχουμε μία πρωτογενή συντακτική εξουσία ευρωπαϊκού επιπέδου, όπως έχουμε στην ιστορία των εθνικών συνταγμάτων. Έχουμε όμως μία διαδικασία η οποία, ανεξάρτητα από το νομικό της περιεχόμενο, έχει πολιτική, θεσμική και ερμηνευτική βαρύτητα πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που είχε η κύρωση ακόμη και της τελευταίας συνθήκης, της Συνθήκης της Νίκαιας.

Αυτό που δεν αλλάζει, **τρίτον**, είναι ότι η **Ένωση δεν γίνεται ένα ομοσπονδιακό κράτος**. Είναι πάντα αυτό το ενδιαφέρον υβρίδιο, είναι μία ένωση κρατών, δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος, αλλά δεν είναι και μία απλή συνομοσπονδία. Υπερβαίνει συνεπώς την τυπολογία του κλασικού συνταγματικού, αλλά και του κλασικού διεθνούς δημοσίου δικαίου: Οι αρμοδιότητες της Ένωσης είναι πάντα δοτές. Όπως ρητά αναφέρει η Συνθήκη για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, ισχύει, ως προς τις αρμοδιότητές της και τις αρμοδιότητες των κρατών-μελών, η αρχή της επικουρικότητας και η αρχή της αναλογικότητας. Όμως και εδώ κάτι αλλάζει.

Δεν είναι μόνον ότι η Ένωση αποκτά νομική προσωπικότητα - αυτό μικρή σημασία έχει. Είναι ότι αποκτά, με πιο μεγάλη σαφήνεια, τα χαρακτηριστικά **μιας ένωσης κρατών και μιας ένωσης πολιτών**. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να έχουμε όχι μόνον το πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο ενός συντάγματος χωρίς κρατική κυριαρχία, αλλά και μιας Ένωσης που τείνει να αποκτήσει χαρακτηριστικά τα οποία προσομοιάζουν ολοένα και περισσότερο σε χαρακτηριστικά κυριαρχικού περιεχομένου.

Τέταρτον, αυτό που δεν αλλάζει είναι ότι **δεν καλύπτονται τα μεγάλα ελλείμματα της Ένωσης**. Και το κατεξοχήν μεγάλο έλλειμμα δεν είναι το δημοκρατικό, το οποίο έχει την αυταπόδεικτη σημασία του, αλλά το πολιτικό έλλειμμα της Ένωσης. Είναι η έλλειψη ενός πλήρους φάσματος ιδεολογικών και πολιτικών συγκρούσεων σε ενωσιακό επίπεδο, γιατί στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής Ένωσης αναμιγνύονται και συγχέονται αφενός μεν κρατικοί, αφετέρου δε κοινωνικοί και πολιτικοί συσχετισμοί. Κρατικά συμφέροντα, πάγια εθνικά συμφέροντα και συμφέροντα κοινωνικών και πολιτικών ομάδων. Το γεγονός λοιπόν ότι δεν έχουμε το σαφές σχήμα μιας κυβερνώσας πλειοψηφίας και μιας αντιπολιτευόμενης μειοψηφίας, όπως συμβαίνει σε κάθε σύγχρονη ευρωπαϊκή δημοκρατία, παράγει από μόνο του έλλειμμα και αυτό διατηρείται. Άλλά από την άλλη μεριά, μέσα από τις νέες θεσμικές ρυθμίσεις αναδεικνύεται το έλλειμμα αυτό και οι πάντες, δηλαδή τα όργανα της Ένωσης και κυρίως το Κοινοβούλιο, αλλά και τα εθνικά κοινοβούλια και οι εθνικές κυβερνήσεις θα κληθούν με πιο επιτακτικό τρόπο να αντιμετωπίσουν το δημοκρατικό και κυρίως το πολιτικό, αλλά και το ιδεολογικό έλλειμμα της Ένωσης, το περιορισμένο φάσμα πολιτικής σκέψης που συνήθως παρουσιάζεται στο εσωτερικό όχι του Κοινοβουλίου, γιατί εκεί η συζήτηση είναι πολύ ανοικτή, αλλά κυρίως του Συμβουλίου και της Επιτροπής που είναι και τα καθοριστικά όργανα.

Πέμπτον, κάτι που συμβαίνει και είναι πολύ σημαντικό είναι ότι **δεν προστίθενται κατά βάθος νέα θεμελιώδη δικαιώματα**. Μπορεί να έχουμε μια νέα τυπολογία, μία νέα κατηγοριοποίηση, αλλά κατά κυριολεξία νέα δικαιώματα σε σχέση με το Χάρτη, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το παράγωγο δίκαιο που ισχύει, ιδίως στον τομέα των εργασιακών σχέσεων, δεν έχουμε. Έχουμε όμως το πολύ σημαντικό γεγονός της ενσωμάτωσης του Χάρτη στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και αυτό από μόνο του, μαζί με τη ρητή πρόβλεψη για προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την επανάληψη της πανηγυρικής αναφοράς στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, συγκροτεί ένα corpus κανόνων για την ευρωπαϊκού επιπέδου προστασία των δικαιωμάτων που είναι πλήρες και επιτακτικό. Όμως, το κύριο πεδίο δοκιμασίας των δικαιωμάτων εξακολουθεί να είναι το πεδίο του εθνικού κράτους. Και εκεί πρέπει τόσο ο εθνικός νομοθέτης όσο και ο εθνικός δικαστής να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν έτσι το εθνικό, αλλά και το κοινοτικό «συγκρότημα» διατάξεων, ώστε να παράγεται ένα αποτέλεσμα περισσότερο προστατευτικό για τον πολίτη, για το άτομο, γενικότερα, που υπόκειται στη δικαιοδοσία των εθνικών εννόμων τάξεων και της κοινοτικής έννομης τάξης. Το στοίχημα είναι πολύ μεγάλο, γιατί, αν μη τι άλλο, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αποδείξει ότι αν δεν αποκτά άλλα χαρα-

κτηριστικά με το Σύνταγμά της, αποκτά πάντως τα πλήρη χαρακτηριστικά ενός κράτους δικαίου. Και όταν έχεις ένα κράτος δικαίου, έχεις κατ' ανάγκη και κατ' αποτέλεσμα και ένα κοινωνικό κράτος.

Έκτο στοιχείο, διατηρείται η **διάκριση μεταξύ πρωτογενούς και παραγώγου δικαίου**, αλλά οργανώνεται και κωδικοποιείται καλύτερα, γιατί η διάκριση μεταξύ συντάγματος και κοινού δικαίου είναι πολύ πιο λειτουργική από την κοινοτική διάκριση μεταξύ παραγώγου και πρωτογενούς δικαίου. Εκκαθαρίζεται η κατάσταση αυτή και εντάσσονται στο σώμα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος πολλές διατάξεις του παραγώγου δικαίου, οι οποίες ανυψώνονται στην περιωπή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και έτσι θα έχουμε μία πολύ καλύτερη οργάνωση της νομοπαραγωγικής διαδικασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πιο ορθολογική και πιο διαφανή με τον ευρωπαϊκό νόμο, τον ευρωπαϊκό κανονισμό, την ευρωπαϊκή απόφαση κ.ο.κ.

Έβδομο σημείο που είναι και το κρισιμότερο: Όλα αυτά που λέμε είναι πάρα πολύ καλά, αλλά **το νέο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα δεν αλλάζει το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Δεν μεταβάλλει την υφιστάμενη κατάσταση ως προς τους ίδιους πόρους. Μπορεί να συζητούμε για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και να πανηγυρίζουμε για την αλλαγή που γίνεται, αλλά η πραγματική διαπραγμάτευση στο Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι πάλι η γνωστή μίζερη διαπραγμάτευση για το αν οι ίδιοι πόροι θα είναι το 1% ή το 1,25%, εάν το Δ' Κ.Π.Σ. θα χρηματοδοτηθεί από αυτό το 1% ή το 1.25%, εάν η Ελλάδα θα διεκδικήσει 15 ή 12 ή 17 δις, εάν θα προσανατολιστούν οι πόροι στις νέες χώρες ή αν και οι χώρες τη νότια Ευρώπης θα επιτύχουν την ίδια συμμετοχή. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχουμε κάποια μεταβολή στο κύριο πεδίο που είναι το πεδίο της χρηματοδότησης του όλου εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. **Διαμορφώνεται, όμως, ένα πιο καθαρό και πιο λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα διεξάγεται πλέον η διαρκής και σκληρή διαπραγμάτευση (δημοσιονομική, κοινωνική, οικονομική και αναπτυξιακή) που είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση**. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια διαρκής, αναπεπταμένη διαπραγμάτευση μεταξύ κρατών και μεταξύ κοινωνικών δυνάμεων. Θα συγκρουστούν συνεπώς στο μέλλον οι πολιτικές αντιλήψεις για την Ευρώπη, γιατί μπορεί να θέλουμε την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση κατά συντριπτική πλειοψηφία, αλλά δεν έχουμε την ίδια αντίληψη για την ολοκληρωμένη Ευρώπη. Είναι άλλο να θέλεις μια ολοκληρωμένη κοινωνική Ευρώπη και άλλο να θέλεις μία ολοκληρωμένη νεοφιλελεύθερη Ευρώπη.

Όγδοο σημείο, κατά τη γνώμη μου, πολύ σημαντικό. Από την Συνθήκη δεν θίγεται καθόλου το καταστατικό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που αποκλίνει πλήρως από τις βασικές θεσμικές αρχές που ισχύουν στη Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ισχύει η αρχή της ισοτιμίας των κρατών μελών, σε συνδυασμό με την αρχή της ενισχυμένης πλειοψηφίας που βασίζεται στην καταμέτρηση πληθυσμού και αριθμού κρατών. Στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ισχύουν κανόνες ανώνυμης εταιρείας. Ισχύει η συμμετοχή στο ευρωπαϊκό ακαθάριστο προϊόν. Άρα δεν ισχύουν ούτε αυτοί οι ελλειπείς κανόνες δημοκρατικής οργάνωσης. Και έτσι θα εξακολουθήσει κατά βάθος το μεγάλο πολιτικό πρόβλημα της Ένωσης να είναι η σύγκρουση ανάμεσα στο Συμβούλιο Υπουργών

Οικονομίας και Οικονομικών, που είναι ένα δημοκρατικά νομιμοποιημένο όργανο, και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που διαχειρίζεται τη νομισματική και αναπτυξιακή μηχανία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκτός κι αν πανηγυρίζουμε γιατί είναι σκληρότερο νόμισμα το ευρώ από το δολάριο, χωρίς να το συνδέουμε αυτό με τη σύγκρουση των στρατηγικών ανάπτυξης σε μία νέου τύπου παγκόσμια αγορά, στην οποία μετέχουν νέοι εταίροι πάρα πολύ σημαντικοί και πάρα πολύ δυναμικοί. Όπως η Κίνα, η Ινδία και άλλοι που δεν χρειάζεται να αναφέρω.

Ένατο και προτελευταίο σημείο, το νέο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα δεν θίγει το σύμφωνο σταθερότητας. Θα έλεγα ότι το καθιστά ακόμη πιο αυστηρό θεσμικά. Αυτό σημαίνει ότι τα προβλήματα που συνδέονται με το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης και με το μοντέλο κοινωνικής Ευρώπης εξακολουθούν να υπάρχουν αυτούσια. Βέβαια, από την άλλη μεριά τίθενται πλέον επί τάπητος ενώπιον του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και λιγότερο της Επιτροπής, τα μεγάλα ερωτήματα τα οποία αφορούν το μεταβιομηχανικό μοντέλο ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πού θα βρει την ανταγωνιστικότητά της και το συγκριτικό της πλεονέκτημα η Ευρώπη; Στην απεγνωσμένη και μάταιη προσπάθεια μείωσης του κόστους εργασίας ή στην ανάπτυξη άλλων, διανοητικών και ποιοτικών, συγκριτικών πλεονεκτημάτων που θα επιτρέπουν στην Ευρώπη να μείνει αυτό που είναι: Μια ήπειρος ιστορίας, μια ήπειρος πολιτισμού, μια ήπειρος υψηλής αισθητικής, μια ήπειρος ελεύθερου χρόνου υψηλής ποιότητας, μια ήπειρος στην οποία, εν πάση περιπτώσει, όσο γίνεται περισσότεροι περνούν όσο γίνεται καλύτερα, μέσα όμως σε έναν κόσμο, σε μια υδρόγειο που έχει τεράστια προβλήματα επιβίωσης και όχι απλώς προβλήματα «πολυτέλειας». Άρα πρέπει να δούμε πώς θα διαμορφώσει, μετά το νέο Σύνταγμα, το συγκριτικό της πλεονέκτημα σε παγκόσμια κλίμακα η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πάντως όχι με αθώες και ανούσιες συζητήσεις που συνήθως γίνονται στο επίπεδο των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης γύρω από τα θέματα αυτά. Ο νέος θεσμικός τρόπος οργάνωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης μας επιτρέπει και μας επιβάλλει να αντιμετωπίσουμε το ερώτημα αυτό. Δεν μας δίνει απάντηση και δεν πρέπει το θεσμικό πλαίσιο να δίνει απάντηση, αλλά να διαμορφώνει το πεδίο της σύγκρουσης.

Δέκατη και τελευταία παρατήρηση: Αυτό που δεν αλλάζει επίσης με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα είναι ότι **δεν χειραφετείται διεθνοπολιτικά η Ευρωπαϊκή Ένωση.** Δεν αλλάζει η βαθύτερη σχέση ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Ηνωμένες Πολιτείες,. Δεν αλλάζει το γεγονός ότι υπάρχουν κράτη-μέλη της Ένωσης που με την εθνική τους σημαία και τις εθνικές τους αντιλήψεις για τη διεθνή πολιτική μετέχουν ως μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και αντιδρούν στη σκέψη να μεταβληθεί ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ, ώστε και άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Γερμανία, να καταστούν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αντιδρούν όμως και στην ιδέα να αποκτήσει μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας η Ευρωπαϊκή Ένωση ως τέτοια. Αυτά τα θέματα που δοκιμάζονται καθημερινά και δοκιμάζονται δίπλα μας, για παράδειγμα στο Κοσσυφοπέδιο, που είναι ένα ευρωπαϊκό προτεκτοράτο, δεν τα αντιμετωπίζει και δε θα μπορούσε να τα αντιμετωπίσει το Ευρω-

παϊκό Σύνταγμα, αν και κάνει πολύ σημαντικά θεσμικά βήματα με τη σύσταση της θέσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της θέσης του Υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης που είναι και Αντιπρόεδρος της Επιτροπής. Αυτές όμως οι θεσμικές εξελίξεις από μόνες τους δεν απαντούν στο μεγάλο πρόβλημα της διεθνοπολιτικής και ιστορικής συνείδησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θα μπορούσα να συνεχίσω επί μακρόν τον κατάλογο αυτής της αντιπαραβολής. Πράγματι, νομίζω, ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα έχει για κάποια θέματα πολύ μικρότερη σημασία από όση φαίνεται. Ενώ, αντιθέτως, έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία για κάποια άλλα θέματα που συνήθως δεν τα εντοπίζουμε. Είναι όμως, συνολικά κρινόμενο, μια πολύ σημαντική μεταβολή. Αλλάζουν πράγματα πολλά και σημαντικά που δεν είχαν θιγεί με τις προηγούμενες τροποποιήσεις των ιδρυτικών συνθηκών. Έχει λοιπόν πολύ μεγάλη σημασία οι Έλληνες πολίτες να συζητήσουν ουσιαστικά για τα θέματα αυτά και να γίνουν ενσυνείδητοι οπαδοί της και όχι οπαδοί της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης από αδράνεια ή από φόβο.

Στη συνείδησή μας Ευρώπη και Σύνταγμα ταυτίζονται, γιατί όπως το Σύνταγμα σημαίνει Δημοκρατία και ασφάλεια έτσι, λόγω της εμπειρίας της δικτατορίας, η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμαινε δημοκρατία και ασφάλεια για τον Έλληνα πολίτη. Αλλά αυτό πριν τριάντα χρόνια. Τώρα πρέπει ο Έλληνας πολίτης να είναι φιλοευρωπαίος και να αποδέχεται την προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, επειδή το πιστεύει και γνωρίζει το γιατί. Γνωρίζει δηλαδή και αξιολογεί τα θετικά και τα αρνητικά. Και επειδή θέλει να συνδιαμορφώσει το μέλλον μιας Ευρώπης που δεν έχει απλώς θεσμούς, αλλά έχει και προοπτική και πολιτική και ταυτότητα και ιστορικό ορίζοντα.

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου. Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: iproke@otenet.gr

